

ЕКОНОМІКА ПРАЦІ

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
до виконання курсової роботи
для студентів спеціальності 073 «Менеджмент»,
освітньо-професійна програма
«Управління персоналом та економіка праці»
усіх форм навчання

Обговорено і рекомендовано
на засіданні кафедри
управління персоналом
та економіки праці
Протокол № 5 від 12.11.2019 р.

Економіка праці. Методичні вказівки до виконання курсової роботи для студентів спеціальності 073 «Менеджмент», освітньо-професійна програма «Управління персоналом та економіка праці» усіх форм навчання / Укл. Холодницька А.В. Чернігів: ЧНТУ, 2019. 26 с.

Укладач: ХОЛОДНИЦЬКА АЛЛА ВЯЧЕСЛАВІВНА, кандидат економічних наук, доцент кафедри управління персоналом та економіки праці

Відповідальний за випуск: РЕМНЬОВА ЛЮДМИЛА МИХАЙЛІВНА, завідувач кафедри управління персоналом та економіки праці, кандидат економічних наук, професор

Рецензент: БОНДАР ВАСИЛЬ ВАСИЛЬОВИЧ, к.е.н., доцент кафедри маркетингу, PR-технологій та логістики ЧНТУ

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
1. Мета і завдання курсової роботи.....	5
2. Орієнтовна тематика курсових робіт.....	6
3. Структура курсової роботи, основні етапи її виконання.....	6
4. Вимоги до оформлення курсової роботи.....	10
4.1 Оформлення таблиць.....	11
4.2 Оформлення формул.....	12
4.3 Оформлення рисунків.....	13
4.4 Оформлення додатків.....	13
4.5 Оформлення посилань у тексті.....	13
5. Критерії оцінки курсової роботи.....	14
6. Організація захисту курсової роботи.....	15
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА.....	16
ДОДАТКИ.....	18

ВСТУП

Принципи ринкової економіки активно проявляються у процесі використання робочої сили, зумовлюють формування системи нових соціально-трудових відносин, організації та оплати праці, формування доходів працівників, зростання рівня та якості життя населення України.

Знання основ економіки праці у соціально-трудовій сфері допомагає визначати, розраховувати, аналізувати показники та резерви зростання продуктивності та ефективності праці, джерела формування фонду оплати праці та його ефективного використання на підприємствах, сучасні тенденції розвитку трудового потенціалу, проблеми продуктивної зайнятості на ринку праці; досліджувати механізм функціонування системи соціально-трудових відносин та вплив процесів глобалізації на розвиток економіки країни.

Роль і значення дисципліни «Економіка праці» у підготовці бакалаврів з менеджменту полягає в формуванні студентами системи теоретичних і практичних знань про категорії, поняття, механізми забезпечення ефективної зайнятості населення та прогресивного розвитку соціально – трудових відносин в Україні на всіх рівнях. Ці знання необхідні майбутньому фахівцю для об'єктивної оцінки економічних процесів, що відбуваються у суспільстві в умовах ринкової економіки.

Економіка праці має тісний зв'язок з цілою низкою дисциплін, що мають працю за об'єкт вивчення: нормування праці, організація праці, статистика праці, соціологія праці, ергономіка, фізіологія і психологія праці, охорона праці, трудове право та інші.

Це обумовлює об'єктивну необхідність набуття ґрунтовних знань основних положень економіки праці майбутніми управлінцями.

1 МЕТА ТА ЗАВДАННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Метою курсової роботи є перевірка засвоєння студентами знань, які необхідні їм як майбутнім фахівцям з управління персоналом та економіки праці. Використовуючи знання із загальнотеоретичних і спеціальних дисциплін, а також підібрані фактичні матеріали з економіки праці, студент повинен самостійно дослідити одну з актуальних тем курсу.

Курсова робота є самостійним дослідженням по одній з економічних проблем, яка відображає професійну підготовку студента, рівень його мислення, уміння аналізувати процеси та явища та надавати пропозиції по підвищенню ефективності праці та взаємовідносин людей у процесі праці на внутрішньогосподарському та державному рівні.

Основними завданнями курсової роботи є:

- поглиблення навичок самостійного опрацювання літературних джерел, звітної та статистичної інформації;
- оволодіння методикою дослідження, узагальнення та логічного викладу матеріалу;
- уміння формулювати узагальнення, висновки при дослідженні економічної проблеми по конкретній темі;
- самостійно виконувати техніко-економічні розрахунки;
- розробляти пропозиції щодо удосконалення діяльності підприємств

Загальні вимоги до курсової роботи :

- цілеспрямованість, відповідність меті;
- чітка логічність та послідовність побудови роботи і викладу матеріалу;
- глибина дослідження та повнота викладення питань;
- переконливість аргументації викладених думок;
- точність формулювань, конкретність викладу матеріалу;
- обґрунтованість висновків і рекомендацій;
- грамотне технічне оформлення роботи.

- відповідати загальноприйнятим вимогам і правилам оформлення науково-дослідних робіт.

2 ОРІЄНТОВНА ТЕМАТИКА КУРСОВИХ РОБІТ

Тема курсової роботи вибирається студентом самостійно з переліку, який розробляється та затверджується кафедрою. Тематика курсових робіт наведена в додатку А. При виборі теми курсової роботи необхідно мати на увазі те, що студенти можуть виконувати роботу по обраному напрямку досліджень. Тому в переліку тем курсових робіт в якості об'єкту дослідження можуть бути підприємства різних форм власності і організаційно-правових форм, а також можливе дослідження окремих тем на макрорівні.

Якщо в переліку відсутня тема, над якою хотів би працювати студент, то він повинен звернутися з цього питання до завідуючого кафедрою або керівника навчального курсу. Прохання повинно бути мотивоване, наприклад, наявністю фактичного матеріалу за місцем роботи студента.

Під час виконання курсової роботи за студентами закріплюються керівники з професорсько-викладацького складу профілюючої кафедри.

3 СТРУКТУРА КУРСОВОЇ РОБОТИ, ОСНОВНІ ЕТАПИ ЇЇ ВИКОНАННЯ

Процес виконання курсової роботи включає наступні етапи:

- вибір теми;
- підбір та опрацювання літератури;
- складання плану роботи;
- збір фактичного матеріалу;
- написання тексту роботи;
- підготовка і захист курсової роботи.

Зміст курсової роботи відображається в плані. План курсової роботи складається студентом самостійно і погоджується з науковим керівником. До плану роботи можуть бути внесені зміни та доповнення в процесі дослідження, які узгоджені з керівником.

Структура курсової роботи повинна бути такою:

- титульний лист (додаток Б);
- зміст (додаток В);
- вступ;
- основна частина роботи, яка поділяється на розділи і параграфи;
- висновки;
- перелік посилань;
- додатки.

Робота повинна складатися з 3-х розділів, по 3 параграфи в розділі. Загальний обсяг курсової роботи 40-60 сторінок. До загального обсягу курсової роботи не входять додатки, перелік посилань.

Вступ. У вступі слід обґрунтувати актуальність обраної теми, вибір об'єкта дослідження, сформулювати мету й коло питань, які підлягають розгляду, визначити методи дослідження, які використовуються при написанні роботи, відмітити значення даної теми, обґрунтувати завдання, поставлені в курсовій роботі, наукову новизну курсової роботи, ступінь розробки проблеми та практичне значення дослідження, назвати основні джерела, на підставі яких була написана курсова робота. Вказати загальну суть основного питання курсової роботи, історію виникнення, розвитку, необхідність застосування, важливість даного питання.

Вступ пишуть на 1-2 сторінки; на першій сторінці вступу, а також на титульному листі, нумерацію не проставляють, але враховують.

1 розділ - теоретичні основи по конкретній темі. В першому розділі курсової роботи потрібно висвітлити загальні теоретичні питання, розшифрувати економічний зміст показників, дослідженню яких присвячена

робота, показати його значення і зміну його ролі в різні періоди економічного розвитку.

Опрацювати літературні джерела, критичні замітки та статті з теми курсової роботи, газет та журналів, показати різні точки зору вчених і спеціалістів, оцінити їх стосовно свого об'єкту дослідження та стати на позиції певних авторів або сформулювати свої власні думки щодо окремих поглядів і категорій.

Зробити короткий екскурс щодо висвітлення теми курсової роботи в законах України, постановах Кабінету Міністрів, нормативних документах профільних міністерств, міжнародних конвенціях та рекомендаціях та ін.

Обсяг розділу 15-18 сторінок.

2 розділ - аналітичний. У цьому розділі потрібно описати результати дослідження теми курсової роботи на підприємствах, на регіональному чи державному рівні. Із найбільш важливих питань студент повинен провести дослідження, проаналізувати та оцінити отриманий результат. Матеріал курсової роботи студент повинен викладати послідовно, логічно, взаємопов'язувати окремі його частини, повністю розкриваючи тему роботи.

Для цього потрібно приділити увагу сучасним теоретичним і методичним розробкам, розглянути і творчо осмислити відповідну наукову літературу та періодичні видання, визначити своє ставлення до дискусійних питань теми курсової роботи. На основі аналізу емпіричних та звітних даних, особистих вражень та узагальнень потрібно зробити необхідні висновки, висвітлити досягнуті успіхи, зазначити існуючі недоліки, а також висловити пропозиції щодо можливостей подальшого покращення діяльності об'єкта курсової роботи.

При написанні курсової роботи повинні даватися посилання на джерела, матеріали або окремі результати з яких наводяться в роботі. Посилатися слід на останні видання публікацій. На більш ранні видання можна посилатися лише в тих випадках, коли в них наявний матеріал, який не включено до останнього видання.

Обсяг розділу 15-20 сторінок.

Розділ 3 – пропозиції. В третьому розділі доцільно на базі проведених розрахунків сформулювати конкретні пропозиції і рекомендації щодо вдосконалення діяльності об'єкту дослідження по обраній темі. Обсяг розділу - 10-15 сторінок.

Висновки. У висновках описуються найбільш важливі теоретичні та практичні результати курсової роботи, зокрема формулювання проблеми, методи її дослідження, значення для науки і практики, рекомендації щодо наукового та практичного використання результатів для вдосконалення практичної діяльності, обґрунтування їх достовірності тощо. Висновки включають викладки чітко сформульованих і обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення по темі курсової роботи, які студент буде захищати як результат виконаної ним роботи (короткий виклад результатів досліджень). По суті – це підсумок курсової роботи. Обсяг висновків – 3 - 4 сторінки.

Перелік посилань. До переліку посилань вносяться всі використані при написанні роботи джерела інформації: законодавчі та нормативні акти, підручники, навчальні посібники, періодичні видання. Джерела інформації подаються в алфавітному порядку прізвищ перших авторів або заголовків.

Перелік посилань свідчить про ступінь обізнаності студента з теми роботи. До списку не включаються ті джерела, на які немає посилань у тексті і які фактично не були використані студентом. В роботі повинно бути використано не менше 25 джерел літератури.

Кожне джерело нумерується і записується із абзацу. Приклад оформлення бібліографічного опису у списку використаних джерел приведено в додатку Г .

Додатки. До додатків може бути віднесений допоміжний матеріал, який був використаний в роботі але не відображений в тексті (розрахункові таблиці, зразки документів, графіки, схеми, інформативні та ілюстративні матеріали, які займають повну сторінку тощо). Додатки слід позначати великими літерами української абетки, за винятком літер Г, Є, І, Ї, Й, О, Ч, Ъ, на які робляться посилання по тексту курсової роботи.

Результатом виконання обраної структури курсової роботи є написання першого варіанту роботи, який подається студентом для ознайомлення своєму науковому керівнику.

4 ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Курсову роботу виконують за допомогою комп'ютера на одній стороні аркуша білого паперу формату А4 (297x210 мм), застосовується 14 розмір шрифту з інтервалом 1,5 із кількістю абзаців на сторінці не менше 4-5. Перед текстом курсової роботи розміщують титульний лист (додаток А) та рецензію (додаток Ж), підписану науковим керівником.

Необхідно додержуватися таких розмірів полів: зліва - 25 мм для підшивки і зауважень, справа - 15 мм, знизу і зверху - 20 мм.

Текст складається із розділів, підрозділів. Заголовки розділів друкують великими літерами по центру (Наприклад, „ВСТУП”).

Наприклад:

1 ПОНЯТТЯ ТА МІСЦЕ РИНКУ ПРАЦІ В ЕКОНОМІЧНІЙ СИСТЕМІ

Заголовки підрозділів пишуть з абзацу (14 мм) малими літерами (крім першої великої). Номер підрозділу складається з номера розділу і порядкового номера підрозділу, між якими ставлять крапку. (наприклад, 1.2). Переніс слів не допускається. Крапку у кінці заголовку не ставлять. Кожний розділ починається з нової сторінки. Текст підрозділу пишеться в межах одного розділу без розриву.

Відстань між заголовком розділу і підрозділу 1 інтервал, між заголовком підрозділу і текстом курсової роботи 2 інтервали, підкреслювати їх не потрібно.

Сторінки нумеруються арабськими цифрами. На титульному листі номер не ставиться, на наступних сторінках - у правому верхньому кутку без крапки (наскрізна нумерація з додатками).

Умовні позначення, що використовуються у курсовій роботі, повинні відповідати діючим стандартам і термінології; визначення (єдині для всієї

курсової роботи) також повинні відповідати стандартам, а при їх відсутності - загальноприйнятим у науково-технічній літературі.

В змісті вказують номери сторінок, з яких починається розділ, підрозділ. При цьому розділи, підрозділи повинні мати однакові назви у тексті та у змісті роботи.

Всі наведені цитати, цифрові дані та іншу інформацію, запозичену з літературних джерел, необхідно чітко виділити із посиланням на джерело з зазначенням сторінки у квадратних дужках, щоб їх можна було відрізнити від результатів дослідження (наприклад, [1]).

При наявності у тексті переліку складових частин, фактів і таке інше, їх слід нумерувати порядковою нумерацією арабськими цифрами із дужкою, наприклад: 1), 2), і друкувати малими літерами із абзацного відступу.

4.1 ОФОРМЛЕННЯ ТАБЛИЦЬ

Таблицю слід розміщувати одразу після тексту, в якому вона згадується вперше, або на наступній сторінці. На всі таблиці повинні бути посилання в тексті: "див. табл. 2.1". Кожна таблиця повинна мати назву, яку потрібно писати малими літерами (крім першої прописної) по середині сторінки і розміщувати над таблицею.

Таблиці нумеруються послідовно арабськими цифрами в межах кожного розділу (номер таблиці включає номер розділу і порядковий номер таблиці). При переносі частини таблиці на наступний аркуш пишуть: "Продовження табл. 2.1" (додаток Д).

Заголовки таблиць і граф починають з великих літер, підзаголовки - з малих, якщо вони складають одне речення з заголовками, і з великих - якщо вони самостійні. Робити заголовки колонок таблиці по діагоналі не допускається. Графу "Номер з/п" в таблицю включати не слід, за винятком випадків, коли на ці номери є посилання.

Якщо цифрові дані в графах таблиці виражені в різних одиницях виміру, то їх указують в заголовках кожної графи. Якщо всі показники розміщені в таблиці, виражені в одній і тій же одиниці виміру, скорочене визначення одиниці виміру розміщують над таблицею в заголовку.

Якщо текст, що повторюється в графі таблиці складає одне слово, то замість нього ставлять лапки, якщо із двох і більше слів то при першому повторі пишуть “те ж”, а потім ставлять лапки. Ставити лапки замість цифр, знаків, математичних символів, які повторюються, не допускається. Якщо цифрові, або інші дані в таблиці не приводяться, замість них ставлять прочерк.

Цифри в графах таблиці потрібно розміщувати так, щоб числа у всіх графах були точно один над другим. Числові значення величин в одній графі повинні мати однакову кількість десяткових знаків. Дрібні числа проводяться в вигляді десяткових дробів.

4.2 ОФОРМЛЕННЯ ФОРМУЛ

Формули розміщуються безпосередньо за текстом, в якому вони згадуються по середині рядка. До і після кожної формули залишається один вільний рядок.

Наведені в курсовій роботі формули нумерують (при наявності на них посилань (наприклад: “див. формулу 1.1”)) подвійною нумерацією арабськими цифрами в межах кожного розділу. Номери вказують з правої сторони аркуша на рівні формули в круглих дужках, наприклад (1.1) - перша глава, перша формула. Пояснення значень символів і числових коефіцієнтів слід наводити під формулою у тій самій послідовності, в якій вони дані у формулі. Значення кожного символу і числового коефіцієнта треба подавати з нового рядка. Перед поясненням першого символу пишуть з абзацу слово "де" без двокрапки.

Наприклад:

$$\mathbf{V} = \frac{\mathbf{V}}{\mathbf{T}}, \quad (1.1)$$

де В – виробіток,

V – обсяг виробництва продукції (робіт, послуг),

T – затрати праці на випуск відповідного обсягу продукції (робіт, послуг).

4.3 ОФОРМЛЕННЯ РИСУНКІВ

Ілюстрації (малюнки, графіки, схеми, діаграми) позначають словом “рис.” (рисунок). Ілюстрації необхідно розміщувати в роботі безпосередньо після тексту, де вони відзначаються вперше або, якщо не дозволяють їх розміри, на наступній сторінці.

При необхідності під ілюстрацією розміщують пояснювальні дані (підрисунковий текст). Ілюстрації повинні мати назву, яку розташовують під ілюстрацією після пояснювальних даних разом з номером ілюстрації (див. додаток Е). Нумерація ілюстрацій проводиться арабськими цифрами в межах розділу, наприклад: Рисунок 1.2 (другий рисунок першого розділу).

4.4 ОФОРМЛЕННЯ ДОДАТКІВ

Кожний додаток починається з нового аркуша і повинен мати заголовок, який відображає зміст додатку. В правому верхньому кутку великими літерами пишуть слово "ДОДАТОК". Додатки мають наскрізну одинарну нумерацію (в межах усієї роботи) великими літерами української абетки, наприклад: "ДОДАТОК А". На додатки у тексті обов'язково слід робити посилання.

4.5. ОФОРМЛЕННЯ ПОСИЛАНЬ У ТЕКСТІ

Посилання в тексті роботи на літературні джерела необхідно позначати в кінці речення порядковим номером за переліком посилань. При посиланні на

рисунки, таблиці, формули, рівняння, вказують їх порядковий номер, наприклад: на рисунку 2.1; дивись рисунок 2.1; у таблиці 2.1; за формулою (2.1); у формулі (2.1)

5 КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Курсова робота подається на кафедру для перевірки науковим керівником не пізніше ніж за місяць до екзаменаційної сесії. Курсова робота, яка відповідає викладеним у даних методичних рекомендаціях вимогам, оцінюється для студентів денної форми навчання за стобальною шкалою з врахуванням наступних критеріїв:

Робота може бути оцінена на **"відмінно"** в тому разі, якщо в ній розкрита сутність проблеми дослідження, її актуальність, приведений огляд монографічної і періодичної літератури, статистичні матеріали. Робота містить аналіз проблеми, розрахунки та обґрунтування рішень щодо вдосконалення методів вирішення проблеми, заявленої в рамках обраної теми. Виконані вимоги щодо оформлення роботи.

Оцінка **"добре"** виставляється у тому разі, якщо в роботі недостатньо обґрунтовані пропозиції автора щодо вдосконалення ефективності діяльності об'єкту дослідження, інші вимоги, які були перелічені в попередньому пункті виконані.

Оцінка **"задовільно"** виставляється у тому разі, якщо робота поверхово висвітлює зміст теми дослідження, не містить обґрунтованих рекомендацій по вирішенню певних економічних проблем. Мають місце помилки в оформленні роботи.

Робота оцінюється на **"незадовільно"** та повертається на доопрацювання, якщо автор не розкрив зміст теми, не залучив практичний матеріал до аналізу проблеми дослідження та допустив помилки при викладенні змісту питань та оформленні роботи.

Співвідношення 100-бальної шкали оцінювання написання та захисту курсової роботи зі шкалою ECST та 5-бальною шкалою оцінки наведено нижче.

Таблиця 5.1 – Шкала оцінювання успішності студентів

Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою навчального закладу, балів	Оцінка за шкалою ECTS
5 – „Відмінно”	90-100	A
4 – „добре”	82-89	B
4 – „добре”	75-81	C
3 – „задовільно”	66-74	D
3 – „задовільно”	60-65	E
2 – „незадовільно”	0-59	FX

6 ОРГАНІЗАЦІЯ ЗАХИСТУ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Заключним етапом є захист курсової роботи. Він проводиться у строки, визначені деканатом. Курсові роботи захищають перед комісією, призначеною кафедрою. Студент за результатами дослідження готує ілюстративний матеріал для членів комісії та презентацію в програмі PowerPoint. Студенту надається слово для викладання змісту дослідження (до 10 хвилин).

Під час захисту курсової роботи слухач має виявити глибокі знання з вивченої теми, вміти розкрити зміст розглянутих у курсовій роботі положень і відповісти на поставлені членами комісії запитання. За результатами захисту комісія може уточнити попередню оцінку курсової роботи, що її запропонував рецензент.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Андрейцева І. А. Економіка праці та соціально-трудові відносини: навч.-метод. посіб. для студентів екон. ф-ту. Кам'янець-Поділ.: Сисин Я. І., 2015. 232 с.
2. Грیشнова О.А. Економіка праці та соціально-трудові відносини: підручник. 5-те вид., оновлене. Затверджено МОН.К., 2011. 390с.
3. Гриньова В.М., Шульга Г.Ю. Економіка праці та соціально-трудові відносини: навч. посіб. К.: "Знання", 2010. 310 с.
4. Економіка праці і соціально-трудові відносини: навч. посібник / Ведерніков М. Д. та ін. Львів : Новий Світ - 2000, 2012. 869 с.
5. Економіка праці та соціально-трудові відносини: навч. посіб./ за ред. Назарової. К., 2012. 573с.
6. Економіка праці: навч. посібник / І. Б. Скворцов, В. В. Войцеховська, О. Я. Загорецька, І. М. Дашко, М. І. Клімковський, А. В. Панченко, І. З. Крет, І. М. Кривцун, А. В. Симак, А. Р. Стояновський, А. Л. Висоцький, О. Л. Зарицька. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2016. 268 с.
7. Єсінова Н.І. Економіка праці та соціально-трудові відносини: навч.-метод. посібник. Х. : ХДУХТ, 2017. 189 с.
8. Калина А.В. Економіка праці та соціально-трудові відносини: навч.посіб. для студ. вищ. навч. закл. К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2012. 498 с.
9. Комарницький І. М. Економіка праці та соціально-трудові відносини: підручник. Хмельницький: ФОП Цюпак А. А., 2016. 424 с.
10. Посилкіна О. В., Братішко Ю. С., Кубасова Г. В. Економіка праці та соціально-трудові відносини: практикум для студентів економічних спеціальностей. Х.: НФаУ. 2018. 186 с.
11. Соловійова О. Є. Конспект лекцій з дисципліни «Економіка праці та соціально-трудові відносини» (для студентів заочної форм навчання спеціальності 051 – Економіка). Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2018. 153 с.

Допоміжна

1. Азаренкова Г.М. Економіка праці та соціально-трудові відносини: посібник / Г.М. Азаренкова. К.: "Ліра-К", 2010.
2. Акулов М. Г., Драбаніч А. В., Євась Т. В. та ін. Економіка праці і соціально трудові відносини: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2012. 328 с.
3. Економіка праці і соціально-трудові відносини: навч. посібник / Акіліна О.В., Ільч Л.М. К.: Алерта, 2010. 734с.
4. Економіка праці і соціально-трудові відносини: навчально-наочний посібник для студентів вищих навчальних закладів / за наук. ред. д.е.н. А.Г. Бабенка. Дніпропетровськ: Дніпропетровська державна фінансова академія, 2011. 268 с.

5. Іляш О.І., Гринкевич С.С. Економіка праці та соціально-трудова відносина: навч. посібник. Київ: "Ліра-К". 2010. 476с.
6. Кодекс законів про працю України. Редакція від 30.04.2017 URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/322-08>.
7. Конвенції і рекомендації, прийняті Міжнародною Конференцією праці, 1919-1956, Т.1. Женева: Міжнародне бюро праці, 1991.
8. Конвенції і рекомендації, прийняті Міжнародною Конференцією праці, 1957-1990, Т.2. Женева: Міжнародне бюро праці, 1991.
9. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності: Закон України. Редакція від 01.01.2016 URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1045-14>.
10. Про зайнятість населення; Закон від 05.07.2012 № 5067-VI // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2013, № 24, ст. 243.
11. Про колективні договори і угоди: Закон України. Редакція від 01.01.2015 URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3356-12>.
12. Про оплату праці: Закон України. Редакція від 01.01.2017. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/108/95>.
13. Про організації роботодавців їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності Закон України. Редакція від 02.11.2016. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5026-17>.
14. Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів) Закон України. Редакція від 07.11.2012. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/137/98-%D0%B2%D1%80>.
15. Проблеми та механізми забезпечення ефективного функціонування суб'єктів ринку праці за умов інтеграції України до ЄС: монографія / за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. В. М. Нижника. Хмельницький: ХНУ, 2016. 494 с.
16. Чернявська О. В. Ринок праці: навч. посіб. 2-е вид., перероб. та доп. К.: Центр учб. л-ри, 2013. 522 с.
17. Журнали: „Україна: аспекти праці”, „Управління персоналом”, „Економіка підприємства”, „Актуальні проблеми економіки”, „Економіка України”, „Економіка, господарство і право”, «Кадровик», «Персонал», «Праця і заробітна плата» та ін.
18. Ashenfelter O. Handbook Of Labor Economics, 3B. Elsevier Science, 1999. 956 p.
19. Nicholas M. Kiefer Search Models and Applied Labor Economics. Cambridge Academ, 2006. 308 p.
20. Paul Gregg, Rosanna Scutella and Jonathan Wadsworth Reconciling workless measures at the individual and household level. Theory and evidence from the United States, Britain, Germany, Spain and Australia // Journal of Population Economics, Number 1 / January, 2010.
21. Ronald G. Ehrenberg, Robert S. Smith. Pearson Education, Inc., 2009. 676 p.
22. Journal of Labor Economics - The University of Chicago Press in Association with the Economics Research Center/NORC.

ОРІЄНТОВНА ТЕМАТИКА КУРСОВИХ РОБІТ

1. Аналіз показників чисельності, складу та руху населення області.
2. Шляхи підвищення ефективності використання трудових ресурсів області.
3. Актуальні проблеми формування трудового потенціалу суспільства.
4. Удосконалення та розвиток соціально-трудова відносин в області
5. Шляхи вдосконалення соціально-трудова відносин на підприємстві.
6. Сучасні методи регулювання соціально-трудова відносин.
7. Удосконалення державного регулювання соціально-трудова відносин в Україні.
8. Удосконалення механізму соціального партнерства.
9. Шляхи підвищення рівня організації праці на підприємстві.
10. Удосконалення нормування праці на підприємстві.
11. Удосконалення використання робочого часу робітників.
12. Аналіз і шляхи підвищення продуктивності праці.
13. Комплексний аналіз і оцінка резервів підвищення продуктивності праці.
14. Удосконалення форм і систем оплати праці працівників на підприємстві.
15. Удосконалення організації та регулювання оплати праці на підприємстві.
16. Тарифна система оплати праці та шляхи її удосконалення.
17. Напрями підвищення ефективності використання трудового потенціалу підприємства.
18. Шляхи вдосконалення контрактної системи оплати праці на підприємстві.
19. Планування праці на підприємстві та шляхи його вдосконалення.
20. Удосконалення планування та аналізу продуктивності праці на підприємстві.
21. Шляхи вдосконалення планування та аналізу чисельності й складу персоналу підприємства.
22. Удосконалення планування та аналізу заробітної плати на підприємстві.
23. Напрями вдосконалення функціонування ринку праці області.
24. Умови праці в організації та їх вплив на ефективність роботи персоналу.
25. Покращення режимів праці та відпочинку на підприємстві.
26. Підвищення ефективності використання робочої сили на ринку праці.
27. Ефективність організації праці робітників підприємства.
28. Шляхи підвищення рівня зайнятості населення.
29. Напрями подолання безробіття та підвищення зайнятості населення.
30. Підвищення ефективності моніторингу соціально-трудова сфери.
31. Перспективи співпраці України з Міжнародною організацією праці.
32. Удосконалення організації і обслуговування робочих місць на підприємстві.

Зразок титульного листа курсової роботи

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІГІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ННІ бізнесу, природокористування і туризму
Кафедра управління персоналом та економіки праці

Прізвище, ім'я та по-батькові студента

КУРСОВА РОБОТА

з дисципліни: «Економіка праці»

на тему : «_____»

Курс ____ Група _____

Науковий керівник:

_____
_____

Робота подана на кафедру

“__” _____ 20__ р.

Робота допущена до захисту
_____ Науковий керівник

“__” _____ 20__ р.

Робота захищена з
оцінкою _____

“__” _____ 20__ р.

_____ Голова комісії
_____ Член комісії

Чернігів 20__ р.

ДОДАТОК В

Зразок плану курсової роботи

ЗМІСТ

ВСТУП	3
1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТАРИФНОЇ СИСТЕМИ ОПЛАТИ ПРАЦІ	6
1.1 Поняття та функції тарифної системи оплати праці	6
1.2 Характеристика елементів тарифної системи	11
1.3 Тарифна угода як складова колективного договору організації	16
2 МЕТОДИКА НАРАХУВАННЯ ТА АНАЛІЗ ОПЛАТИ ПРАЦІ ЗА ТАРИФНОЮ СИСТЕМОЮ НА ПІДПРИЄМСТВІ	20
2.1 Організаційно-економічна характеристика підприємства	20
2.2 Організаційно-економічна характеристика підприємств	26
2.3 Аналіз тарифної системи оплати праці на прикладі підприємства	32
3 НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ТАРИФНОЇ СИСТЕМИ ОПЛАТИ ПРАЦІ НА ПІДПРИЄМСТВІ	36
ВИСНОВКИ	45
ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ	47
ДОДАТКИ	49

ПРИКЛАД ОФОРМЛЕННЯ БІБЛІОГРАФІЧНОГО ОПИСУ У СПИСКУ
ДЖЕРЕЛ

Характеристика джерела	Приклад оформлення
Книги	
Один автор	Скидан О. В. Аграрна політика в період ринкової трансформації : монографія. Житомир : ЖНАЕУ, 2008. 375 с.
Два автора	Крушельницька О. В., Мельничук Д. П. Управління персоналом : навч. посіб. Вид. 2-ге, переробл. і допов. Київ, 2005. 308 с.
Три автора	Скидан О. В., Ковальчук О. Д., Янчевський В. Л. Підприємництво у сільській місцевості : довідник. Житомир, 2013. 321 с.
Чотири автори	Методика нормування ресурсів для виробництва продукції рослинництва / Вітвіцький В. В., Кисляченко М. Ф., Лобастов І. В., Нечипорук А. А. Київ : Укragропромпродуктивність, 2006. 106 с. Основи марикультури / Грициняк І. І. та ін. Київ : ДІА, 2013. 172 с.
П'ять і більше авторів	Екологія : навч. посіб. / Б. В. Борисюк та ін. Житомир, 2003. 174 с. Методи підвищення природної рибопродуктивності ставів / Андрющенко А. І. та ін. ; за ред. М. В. Гринжевського. Київ, 1998. 124 с.
Колективний автор	Органічне виробництво і продовольча безпека : зб. матеріалів доп. учасн. III Міжнар. наук.-практ. конф. / Житомир. нац. агрокол. ун-т. Житомир : Полісся, 2015. 648 с.
За редакцією	Доклінічні дослідження ветеринарних лікарських засобів / за ред. І. Я. Коцюмбаса. Львів : Тріада плюс, 2006. 360 с.
Автор і перекладач	Котлер Ф. Основы маркетинга : учеб. пособие / пер. с англ. В. Б. Боброва. Москва, 1996. 698 с. Брігхем Є. В. Основы фінансового менеджменту / пер. з англ. В. Біленького та ін. Київ : Молодь, 1997. 998 с.
Частина видання	
Розділ книги	Саблук П. Т. Напрямки розвитку економіки в аграрній сфері виробництва. <i>Основи аграрного підприємництва</i> / за ред. М. Й. Маліка. Київ, 2000. С. 5–15.
Тези доповідей, матеріали конференцій	Зінчук Т. О. Економічні наслідки впливу продовольчих органічних відходів на природні ресурси світу. <i>Органічне виробництво і продовольча безпека</i> : зб. матеріалів доп. учасн. II Міжнар. наук.-практ. конф. Житомир : Полісся, 2014. С. 103–108. Скидан О. В., Судак Г. В. Розвиток сільськогосподарського підприємництва на кооперативних засадах. <i>Кооперативні читання: 2013 рік</i> : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 4–6 квіт. 2013 р. Житомир : ЖНАЕУ, 2013. С. 87–91.

Статті з продовжуючих та періодичних видань	<p>Якобчук В. П. Стратегічні пріоритети інноваційного розвитку підприємництва в аграрній сфері. <i>Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Сер. Економіка</i>. 2013. Вип. 148. С. 31–34.</p> <p>Масловська Л. Ц., Савчук В. А. Оцінка результативності і ефективності виробництва органічної агропродовольчої продукції. <i>Агросвіт</i>. 2016. № 6. С. 23–28.</p> <p>Акмеологічні засади публічного управління / Є. І. Ходаківський та ін. <i>Вісник ЖНАЕУ</i>. 2017. № 1, т. 2. С. 45–58.</p> <p>Dankevych Ye. M., Dankevych V. Ye., Chaikin O. V. Ukraine agricultural land market formation preconditions. <i>Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis</i>. 2017. Vol. 65, №. 1. P. 259–271.</p>
Електронні ресурси	
Книги	Ілляшенко С. М., Шипуліна Ю. С. Товарна інноваційна політика : підручник. Суми : Університетська книга, 2007. 281 с. URL: ftp://lib.sumdu.edu.ua/Books/1539.pdf (дата звернення: 10.11.2017).
Законодавчі документи	<p>Про стандартизацію : Закон України від 11 лют. 2014 р. № 1315. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1315-18 (дата звернення: 02.11.2017).</p> <p>Концепція Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року : проект / М-во аграр. політики та продовольства України. URL: http://minagro.gov.ua/apk?nid=16822 (дата звернення: 13.10.2017).</p>
Періодичні видання	Клітна М. Р., Брижань І. А. Стан і розвиток органічного виробництва та ринку органічної продукції в Україні. <i>Ефективна економіка</i> . 2013. № 10. URL: http://www.m.nauka.com.ua/?op=1&j=efektyvna-ekonomika&s=ua&z=2525 (дата звернення: 12.10.2017).
Сторінки з веб-сайтів	Що таке органічні продукти і чим вони кращі за звичайні? <i>Екологія життя</i> : веб-сайт. URL: http://www.eco-live.com.ua (дата звернення: 12.10.2017).
Інші документи	
Законодавчі і нормативні документи (інструкції, накази)	<p>Конституція України : станом на 1 верес. 2016 р. / Верховна Рада України. Харків : Право, 2016. 82 с.</p> <p>Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» щодо удосконалення деяких положень : Закон України від 5 жовт. 2017 р. № 2164. <i>Урядовий кур'єр</i>. 2017. 9 листоп.</p> <p>Інструкція про порядок нарахування і сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування : затв. наказом М-ва фінансів України від 20 квіт. 2015 р. № 449. <i>Все про бухгалтерський облік</i>. 2015. № 51. С. 21–42.</p> <p>Про затвердження Порядку забезпечення доступу вищих навчальних закладів і наукових установ, що знаходяться у сфері управління Міністерства освіти і науки України, до електронних наукових баз даних : наказ М-ва освіти і науки України від 2 серп. 2017 р. № 1110. <i>Вища школа</i>. 2017. № 7. С. 106–107</p>

Зразок оформлення таблиці

Таблиця 1.1 - Назва таблиці

Показники	На 01.01.20__		На 01.04.20__		На 01.07.20__	
	млн. грн.	питома вага, %	млн. грн.	питома вага, %	млн. грн.	питома вага, %
1	2	3	4	5	6	7

Джерело: складено автором за даними Державної служби статистики України [4]

Зразок оформлення рисунку

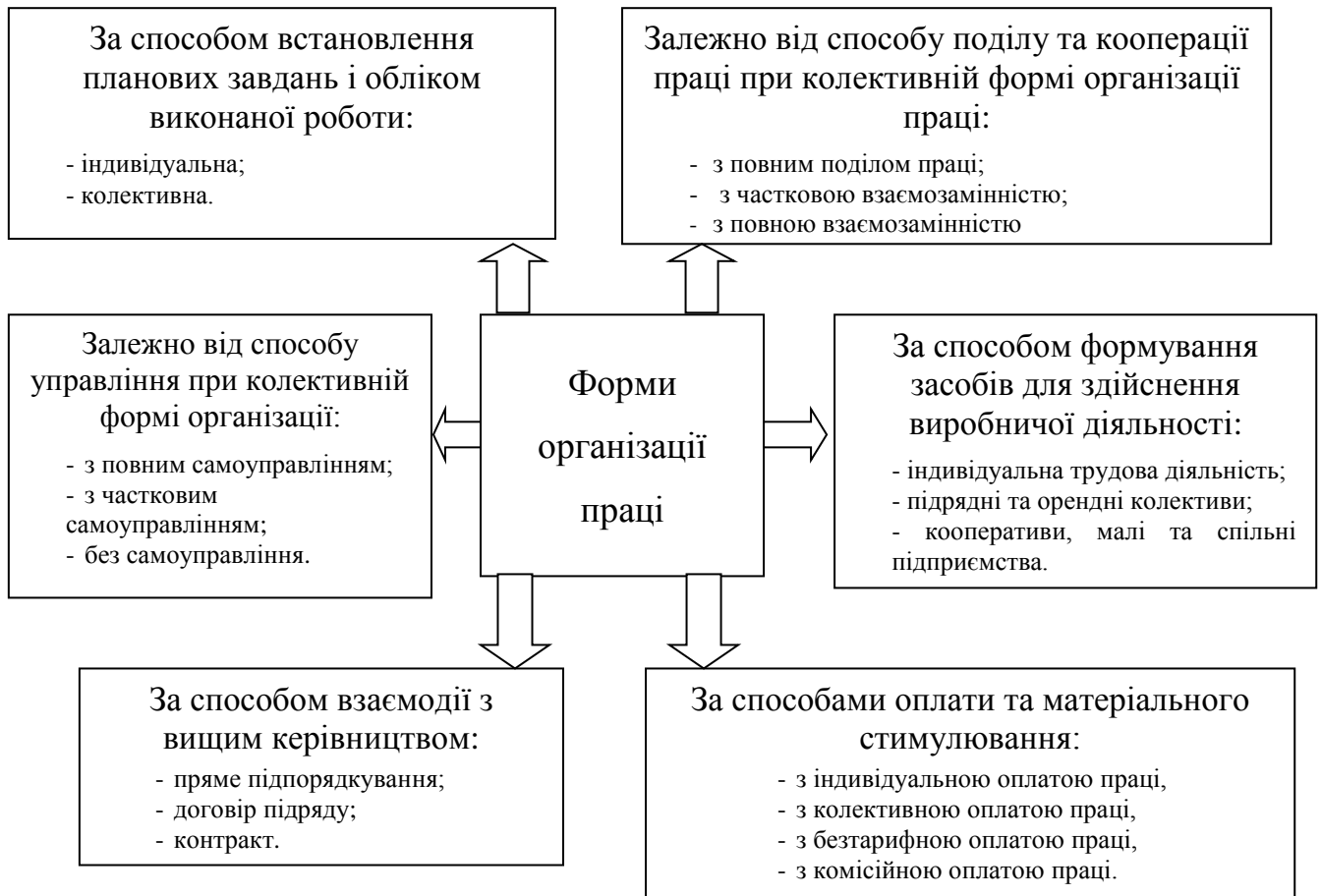

Рисунок 1.1 – Класифікація форм організації праці

Зразок відгуку на курсову роботу

**ВІДГУК
НА КУРСОВУ РОБОТУ**

з теми „ _____ ”

студента _____

_____ курсу, групи _____, спеціальності _____

Курсова робота з дисципліни «Економіка праці»

Реєстраційний № _____ дата отримання „__” _____ 20__ р.

Науковий керівник _____

Актуальність обраної теми:

Об’єкт і предмет дослідження:

Структура роботи:

Основна характеристика першого розділу курсової роботи:

Основна характеристика другого розділу курсової роботи:

Основна характеристика третього розділу курсової роботи:

Характеристика висновків проведеного дослідження:

Мета дослідження : досягнута повністю (частково, не досягнута)

Завдання дослідження : виконані повністю (частково, не виконані)

Структура роботи: витримується згідно вимогам (частково відповідає вимогам, не відповідає вимогам)

Науково-теоретичний рівень роботи: високий (середній, низький)

Методичний рівень роботи : високий (середній, низький)

Характер новизни дослідження: високий (середній, низький)

Ступінь власного внеску у розробку проблеми : високий (середній, низький)

Характер зовнішнього оформлення роботи : охайний (задовільний, неохайний)

Зауваження:

Недоліки роботи:

Загалом робота заслуговує позитивної оцінки та може бути допущена до захисту

Науковий керівник _____ (підпис)

За результатами захисту робота оцінена _____

Члени комісії _____
_____